

مدل مطلوب تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران توسط منابع قدرت نرم

واحد علوم و تحقیقات

دکتر محمود کلاه‌چیان*

چکیده

قدرت نرم عبارت است از توانایی شکل‌دهی به ترجیحات دیگران. این توانایی می‌تواند در دو جهت به‌کار گرفته شود؛ یک جهت تقویت عزم و اراده ملی در راستای تأمین امنیت ملی نظام و دوم، گسترش و صدور اراده یک نظام با تأیید افکار عمومی در یک محیط خاص، منطقه‌ای و بین‌المللی.

مقاله حاضر در صدد است تا با کالبد شکافی قدرتی نرم در منابع سه‌گانه آن (فرهنگی، سیاسی و اقتصادی) و با بهره‌گیری از نظرات کارشناسی (دلفای) و درخت سلسله مراتبی ضمن بررسی شاخص‌های منابع سه‌گانه اولویت آنان را نسبت به هم و در نتیجه با روش همبستگی پیرسون رابطه آنان را با شاخص‌های امنیت ملی مشخص نماید.

یافته‌های این تحقیق نشان‌دهنده آن است که در اولویت‌بندی معیارهای اصلی (منابع سه‌گانه قدرت نرم) معیار فرهنگ بالاترین وزن را با احتساب ۶ برابر قدرت اقتصادی و ۳ برابر قدرت سیاسی دارا می‌باشد که نشان‌دهنده آن است که قدرت فرهنگی به‌صورت بالفعل و قدرت سیاسی به‌صورت بالقوه (زمینه‌ساز و تسهیل‌کننده) در تأمین قدرت نرم می‌توانند تأثیرگذار باشند.

هدف این تحقیق ارایه مدلی مطلوب می‌باشد، در مدل مطلوب بایستی از بالاترین ظرفیت هر بخش استفاده شود، بنابراین سه شاخصی که بالاترین نمره را در سه حوزه فوق کسب نموده‌اند، مبنای الگو قرار می‌گیرد، در حوزه فرهنگی سه شاخص تفکر بسیجی، ولایت‌مدار بودن و خدامحوری؛ در حوزه سیاسی رهبری سیاسی، مقاومت انقلابی و ارتباطات دیپلماتیک مطلوب و گسترده و در حوزه اقتصادی سیاست‌های تجاری، کمک‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری خارجی مدنظر قرار می‌گیرد. این مدل می‌تواند به‌صورت بلندمدت در تولید و افزایش

* عضو هیئت‌علمی دانشکده امام باقر (ع).

امنیت ملی توسط قدرت نرم مورد بهره‌برداری قرار گیرد. در این حالت، حوزه اقتصاد از حالت خنثی خارج شده و حوزه سیاست نیز مستقیماً تأثیرگذار خواهد بود و این روند نوعی هم‌افزایی را موجب می‌گردد که در این صورت می‌توان به‌افزایش و تولید امنیت ملی بلندمدت امید داشت.

کلید واژه‌ها

قدرت نرم، قدرت سخت، امنیت ملی، منابع قدرت نرم، منابع فرهنگی، منابع اقتصادی، منابع سیاسی.

مقدمه

قدرت به‌مثابه مهم‌ترین ابزار دستیابی به‌اهداف مورد توجه دولتمردان بوده و باید باشد. قدرت در مسیر تحول خود چهره‌های مختلفی به‌خود گرفته و علی‌الظاهر تعاریف چندی را نیز شامل گردیده است. عده‌ای بر این باورند که قدرت توانایی و ظرفیت انجام کارها می‌باشد.^(۱) به‌نظر گروهی دیگر قدرت توانایی کسب نتایج دلخواه است.^(۲) دسته سوم هم می‌گویند قدرت تأثیرگذاری بر رفتار دیگران است.^(۳)

در یک طبقه‌بندی دیگر قدرت به‌دو نوع سخت^۱ و نرم^۲ تقسیم می‌شود که همه با قدرت سخت آشنایی دارند. نیروی نظامی و اقتصادی ممکن است موجب تغییر موقعیت افراد شود. قدرت سخت مبتنی بر مشوق (هویج)^۳ و تهدید (چماق)^۴ است.

مواقعی پیش می‌آید که شما بدون تهدید و یا هزینه محسوسی به‌نتیجه دلخواه دست پیدا می‌کنید. روشی غیرمستقیم برای دست‌یابی به‌آنچه که مدنظر دارید. این روی دیگر قدرت است، در این روی جدید ممکن است کشوری در سیاست جهانی به‌پیش‌فرض‌های خود دست یابد، زیرا کشورهای دیگر ارزش‌های او را مورد تأیید قرار می‌دهند، از الگوی او تقلید می‌کنند و به‌میزان شفافیت و بازی آن کشور اشتیاق نشان می‌دهند. هدف قدرت نرم، هدایت دیگران به‌استقبال از آنچه است که شما به‌دنبالش هستید (متقاعد کردن مردم، نه اجبار آنها).^(۴)

قدرت نرم عبارت است از توانایی شکل‌دهی به‌ترجیحات دیگران. این توانایی می‌تواند در دو جهت به‌کار گرفته شود؛ یک جهت تقویت عزم و ارده ملی در راستای تأمین امنیت ملی نظام و دوم، گسترش و صدور اراده یک نظام با تأیید افکار عمومی در یک محیط خاص، منطقه‌ای و بین‌المللی. بنابراین حوزه تعریف مسئله ما باید دو بُعد داخلی و خارجی را به‌جهت تأثیرگذاری در بر گیرد.

تأثیر قدرت نرم بر افکار، عقاید و فرهنگ جوامع با ایجاد احساس امنیت است. تأثیر قدرت سخت بر فیزیک و ذهن و تشویش و تشدید اضطراب آنان است. به‌نظر می‌رسد، قدرت نرم تعیین‌کننده معمای دانایی^۵ و قدرت سخت تعیین‌کننده معمای امنیت^۶ باشد.

سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود آن است که جمهوری اسلامی ایران با پشتوانه ارزشی و اعتقادی خود از چه منابع و با چه ظرفیتی در تأمین قدرت نرم (تولید ارزش) می‌تواند استفاده نموده و چگونه می‌تواند آن را در تأمین امنیت ملی و افزایش آن به‌کار گیرد؟

اگر قایل به‌این امر باشیم که قدرت در حال تبدیل به‌امری کمتر قهرآمیز، ملموس و قابل انتقال است، پس قدرت نرم به‌دلیل ماهیت جهان حاضر در پیشرفت، ارتقای ارتباطات در سطح جهانی از اهمیت بیشتری برخوردار

1. Hard
2. Soft
3. Carrots
4. Stricks

۵. معمای دانایی در برگیرنده: اضطراب طرف مقابل (حریف) از افزایش جنبه‌های مثبت کارا و اثرگذار فرهنگ، ارزش‌ها و رفتار افکار پسندانه‌ای است. در مقابل حریف نیز با افزایش این فعالیت‌ها موجبات تعاملات ارزشی را فراهم می‌سازد.

۶. معمای امنیت تجهیز نظامی و تسلیحاتی هر کشور در مقابل کشور دیگر و به‌نسبت افزایش آن توسط کشور دوم و ادامه این روند می‌باشد که موجب تشکیل انبار تسلیحاتی در کشورهای مذکور می‌گردد.

اگر قایل به این امر باشیم که قدرت در حال تبدیل به امری کمتر قهرآمیز، ملموس و قابل انتقال است، پس قدرت نرم به دلیل ماهیت جهان حاضر در پیشرفت، ارتقای ارتباطات در سطح جهانی از اهمیت بیشتری برخوردار و مورد توجه اندیشمندان و نظام‌های سیاسی کشورها قرار گرفته است، در این جهت کشورهایی که کوشیده‌اند به شناخت قدرت‌های اقناع‌کننده خود فایز آیند، توانسته‌اند آن را به صورت اسلحه‌ای (فرهنگی، سیاسی و اقتصادی) کاملاً مؤثر به کار برند. با این نگاه، محورهای ضرورت و اهمیت عبارت خواهند بود از:

- ۱- کشور ما جهت طراحی استراتژی امنیت ملی کارآمد و امنیت‌ساز مطلوب به طور طبیعی نیازمند مدیریت تهدیدات فراروی خود با تقویت مزایای مؤلفه‌های نرم داخلی می‌باشد.
- ۲- الگوها و روش‌های بهره‌گیری از قدرت نرم و نورم‌سازی در کشور ما تدوین نشده و این نبود روش و الگو زمینه‌ساز اعمال سلیقه‌های متفاوت در قدرت و رفتارهای متنوع بازیگران داخلی و خارجی است.
- ۳- رویکرد موسع در شناخت قدرت نرم می‌تواند دامنه تهدیدات را به زمینه‌های فرصت تبدیل نماید که این امر خود به ثبات سیاسی کشور و گسترش امنیت منجر می‌شود.
- ۴- ارایه الگوی مطلوب منجر به ترسیم روش، ابزار، اهداف و منابع قدرت نرم می‌شود و می‌تواند مسئولیتی ملی برای سازمان‌ها و نهادهای درگیر در قدرت نرم ایجاد کند و جهت‌گیری فعالیت آنان را به سوی اهداف مشخص سوق دهد. همچنین می‌تواند برآیند امکانات و توان ملی را در تأمین و گسترش قدرت نرم با ایجاد زمینه‌های هماهنگی و انسجام در دو حوزه ملی و مذهبی، پیشینه نماید.
- ۵- به جهت کمبود منابع علمی و به منظور ایجاد زمینه‌های آگاهی محافل و مراکز تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر استراتژیک و فعال در حوزه فرهنگ، سیاست و اقتصاد پیرامون توان جمهوری اسلامی ایران در توانایی شکل‌دهی به ترجیحات دیگران با بهره‌گیری از قدرت اقناعی می‌توان زمینه‌های افزایش تفکر در حوزه قدرت نرم را ایجاد نمود.

اهداف

این مقاله کاربردی بوده و دارای یک هدف اصلی و سه هدف فرعی به شرح ذیل است:

الف) هدف اصلی

طراحی و ارایه الگوی مناسب کاربرد منابع قدرت نرم در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

ب) اهداف فرعی

- ۱- تبیین چیستی و چگونگی شکل‌گیری قدرت نرم
- ۲- تبیین ماهیت قدرت نرم
- ۳- تبیین منابع قدرت نرم در جمهوری اسلامی ایران
- ۴- تبیین و اولویت‌بندی منابع قدرت نرم در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

سؤال‌ها

در این مقاله یک سؤال اصلی و سه سؤال فرعی مرتبط با موضوع آمده است:

الف) سؤال اصلی

الگوی مناسب در طراحی کاربرد منابع قدرت نرم در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران چیست؟

ب) سؤال‌های فرعی

- ۱- بین منابع سه‌گانه قدرت نرم چه رابطه‌ای در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران وجود دارد؟
- ۲- بین منابع سه‌گانه قدرت نرم، بیشترین رابطه در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران به کدام منبع تعلق دارد؟
- ۳- بین منابع سه‌گانه قدرت نرم، کمترین رابطه در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران به کدام منبع تعلق دارد؟

فرضیه‌ها

در این مقاله یک فرضیه اصلی و سه فرضیه فرعی مرتبط با موضوع آمده است:

الف) فرضیه اصلی

الگوی سه وجهی قدرت نرم (فرهنگ، سیاست و اقتصاد) تأمین‌کننده امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران است.

ب) فرضیه‌های فرعی

- ۱- بیشترین نقش در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران متعلق به قدرت نرم فرهنگی است.
- ۲- کمترین نقش در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران متعلق به قدرت نرم اقتصادی است.
- ۳- نقش قدرت نرم سیاسی، زمینه‌ساز و تسهیل‌کننده تأثیر سایر منابع قدرت نرم برای تأمین امنیت ملی است. (غیر مستقیم بر امنیت ملی تأثیرگذار است)

متغیرهای پژوهش

جهت بررسی منابع قدرت نرم در ج.ا.ا و تأثیر آن بر امنیت ملی، دو دسته متغیر وجود دارد:

- ۱- منابع سه‌گانه قدرت نرم (سیاسی، فرهنگی و اقتصادی) به‌عنوان متغیر مستقل
 - ۲- تأمین امنیت ملی به‌عنوان متغیر وابسته
- امنیت ملی در جنبه سلبی شامل: بقا، عدم شکست، عدم برخورد نظامی، عدم استحاله که تهدید نسبت

به آنها موجب تضعیف امنیت ملی و تضمین در مورد آنها زمینه تقویت امنیت ملی را فراهم می‌کند، در جنبه ایجابی شامل: توسعه، گسترش و تأثیرگذاری بر افکار عمومی در ایجاد احساس امنیت می‌باشد.

مفهوم شناسی

در این بخش تعاریف قدرت، قدرت نرم، منابع قدرت نرم و امنیت ملی آورده می‌شود.

۱- قدرت

قدرت، توانایی حرکت دادن فردی یا جمعی انسان‌ها در جهت مطلوب از طریق اقناع، تطمیع، بده و بستان یا اجبار است.^(۵)

قدرت توانایی به حرکت در آوردن دیگران یا وادار ساختن آنها به انجام یا عدم انجام امری است که به ترتیب طالب انجام یا عدم انجام آنیم.^(۶)

قدرت توانایی کلی یک دولت برای کنترل رفتار دیگر دولت‌هاست.^(۷)

قدرت را معمولاً به عنوان رابطه اعمال نفوذ و تأثیرگذاری توانایی یک بازیگر برای واداشتن بازیگر دیگر به انجام عمل مطلوب خود یا بازداشتن وی از رفتار نامطلوب تلقی کرده‌اند.^(۸) توماس هابز نیز مانند ماکیاولی قدرت را تعیین کننده رفتار بشر می‌داند. بشر نیاز ابدی و سیری ناپذیری به قدرت دارد که تنها با مرگ پایان می‌گیرد. وبر نیز ویژگی اصلی سیاست را مبارزه برای کسب قدرت می‌داند. گالبرایت نیز با تأسی به تعریف وبر از قدرت: «امکان تحمیل اراده فرد بر رفتار دیگران» در مورد ابعاد مختلف قدرت تحقیق مناسبی ارائه کرده است.^(۹) تعریف ما در این تحقیق از قدرت عبارت است از:

«توانایی دفع تهدیدات، استفاده از فرصت‌ها و رفع آسیب‌پذیری‌ها برای صیانت از امنیت ملی و تحصیل منافع ملی».

۲- قدرت نرم

قدرت نرم توانایی به دست آوردن خواسته‌ها از طریق مجذوب کردن (به جای اجبار و یا امتیاز) می‌باشد. این کار از طریق جذابیت‌های فرهنگی، ایده‌های سیاسی و اقتصادی صورت می‌گیرد. زمانی که سیاست‌های ما در چشم دیگران مشروعیت دارد، قدرت نرم ما تقویت شده است. در واقع زمانی که شما دیگران را وادار می‌کنید ایده‌های شما و آنچه شما می‌خواهید را بپذیرند بدون اینکه برای این کار هزینه زیادی (امتیاز و اجبار) صرف کنید، در آن صورت شما از قدرت نرم استفاده کرده‌اید.

اساس قدرت نرم در ارزش‌ها، فرهنگ و نحوه رفتار با هر کشور در سطح ملی، منطقه‌ای و یا بین‌المللی و در ایجاد حس مشروعیت برای اهداف بین‌المللی یک کشور نهاده شده است.^(۱۰)

قدرت نرم توانایی به دست آوردن چیزی است که می‌خواهیم با جذب و اقناع سایرین جهت تحقق اهداف

خود احصا کنیم. این نوع قدرت با قدرت سخت متفاوت است، چرا که جذب بسیار ارزان‌تر و کاراتر از اجبار است.^(۱۱) بنابراین می‌توان گفت: «قدرت نرم برای توصیف توانایی یک مجموعه سیاسی مانند دولت در تولید ارزش است. توانایی که به‌طور مستقیم بر رفتار یا منافع سایر نهادهای سیاسی به‌شیوه‌های فرهنگی و ایدئولوژی تأثیرگذار است».

۳- منابع قدرت نرم

قدرت نرم، شیوه‌ای جدید از اعمال قدرت در مقایسه با شیوه‌های سنتی است که موجب می‌شود یک کشور کاری کند تا کشورهای دیگر همان چیزی را بخواهند که او می‌خواهد، این را قدرت متقاعدکننده هم می‌خوانند. منابع قدرت در این بین جذابیت، ایدئولوژی، شرکت‌های چندملیتی و فرهنگ یک کشور می‌تواند باشد.^(۱۲) کوهن و نای در تعریف جایگاه این قدرت اساساً منابع قدرت را محدود به دانش می‌دانند. از نظر آنان دانش به‌عنوان قدرت در دو بعد بروز و ظهور می‌یابد: قدرت رفتاری و قدرت منابع. آنها قدرت نرم را در کنار قدرت سخت از اقسام قدرت رفتاری می‌دانند. با این تفاوت که قدرت سخت، کاربرد قدرت برای وادار ساختن (اجبار) دیگران است به‌آنچه که ما می‌خواهیم، در حالی که در قدرت نرم هیچ‌گونه اجباری دیده نمی‌شود.^(۱۳) نای، منابع قدرت نرم در سطح بین‌المللی را علاوه بر موارد پیش گفته «ارزش‌های موجود در فرهنگ، عملکرد و سیاست‌های داخلی کشورها و نیز افکار عمومی و سازمان ملل نیز می‌داند».^(۱۴) هانتینگتون نیز زوال مشروعیت نظام‌های اقتدارگرای غیردمکراسی، رشد اقتصادی و افزایش معیارهای زندگی و رفاه را از عوامل ترغیب به‌دمکراسی و جزء منابع قدرت می‌داند.^(۱۵) با توجه به مطالب عنوان شده می‌توان گفت «منابع قدرت نرم همواره ثابت نبوده و همیشه با تحول بسترها و شرایط آنها نیز تغییر می‌یابند. اما مهمترین منابع قدرت نرم را می‌توان در مثلث فرهنگ، اقتصاد و سیاست جای داد». این سه ضلع قدرت دوار نرم را پدید می‌آورند.

۴- امنیت ملی

بسیاری بر این باورند که تفکر تأمین امنیت ملی از طریق نظامی طی دهه‌های گذشته بر کل جهان حاکم بوده است؛ اما با تحولات اساسی در نظم جهانی و اهمیت یافتن سایر مؤلفه‌ها این تفکر تغییر کرده است.^(۱۶) تعریف عملیاتی در این مقاله از امنیت ملی یعنی: «حفظ ارزش‌های بنیادی امنیتی (بقا، عدم شکست، عدم برخورد نظامی) در جنبه سلبی، که تهدید نسبت به آنها موجب تضعیف امنیت و تضمین در مورد آنها زمینه تقویت امنیت را فراهم می‌کند و توسعه، گسترش و تأثیرگذاری بر افکار عمومی در ایجاد احساس امنیت، در جنبه ایجابی می‌باشد».

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله موردی - زمینه‌ای است. در این روش محقق وضعیت گذشته را برای دستیابی به شناخت

لازم در رابطه با موضوع با مدنظر داشتن جریان‌ها و روندهای موجود به‌دقت مورد مطالعه و بررسی قرار می‌دهد. این مطالعه ادامه می‌یابد تا به‌زمان حال متصل گردد و وضعیت موجود را نیز از نظر ارتباط و روابط متغیرهای تحقیق با هم در زمان حال با دقت لازم مورد مذاقه و بررسی قرار می‌دهد. نگاه آینده محور به‌چگونگی بهره‌گیری از منابع قدرت نرم می‌تواند این فرآیند تحقیقاتی را در قالب یک الگوی مطلوب ارایه نماید.

جامعه آماری ما، نخبگان سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در کشور می‌باشند که بر ادبیات قدرت نرم، تهدید نرم و امنیت ملی تسلط دارند. از کارشناسان موردنظر پس از مقایسه تطبیقی و ارایه الگوی اولیه برای تهیه و تکمیل الگوی مناسب تأثیرگذار استفاده شده است.

در نمونه‌گیری‌ها، حجم نمونه به‌عواملی مانند دسترسی به‌افراد، زمان و هزینه‌های گردآوری اطلاعات بستگی دارد، متخصص بودن اعضا در روش دلفی، به‌این محدودیت‌ها می‌افزاید.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که تعداد اعضای به‌کار گرفته شده در پژوهش‌هایی که تاکنون با کاربرد این روش به‌انجام رسیده‌اند، بین ۱۰ تا ۱۶۸۵ نفر متغیر بوده است. با وجود این، هنگامی که میان اعضا تجانس وجود داشته باشد، حدود ۲۰ تا ۳۰ عضو توصیه شده است. با توجه به‌چهار پرسشنامه دلفی (سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و امنیت ملی) و چهار پرسشنامه جداول زوجی (حوزه‌ها و شاخص‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی) و ایجاد اتفاق نظر با رویکرد جلب مشارکت اعضا در انجام پژوهش به‌همراه تعیین اتفاق نظر اعضا، مجموعاً ۹۰ متخصص (برای تشخیص شاخص‌های هر پرسشنامه ۳۰ - ۹۰ نفر) انتخاب گردید.

روش و ابزار جمع‌آوری

در این مقاله از سه روش اصلی در گردآوری اطلاعات استفاده شده است. روش‌ها به‌تناسب موضوع مورد استفاده به‌شرح زیر است:

۱- روش جمع‌آوری کتابخانه‌ای و اسنادی (مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای)

با این روش ابتدا مطالعات و داده‌های مربوط به‌بخش ادبیات و مبانی نظری تحقیق از میان کتاب‌ها، تحقیقات، مقالات، کنفرانس‌ها، اسناد دولتی و سندهای راهبردی استخراج و تبیین خواهد شد. همچنین از این روش برای جمع‌آوری اطلاعات پیرامون منابع قدرت نرم خصوصاً در مطالعات اولیه منابع قدرت نرم و چپستی آن استفاده خواهد شد. برای این منظور مانند قبل کتب، مقاله‌ها، بانک‌های اطلاعاتی، سایت‌های خبری، خبرگزاری‌ها، بولتن‌های ویژه و تمامی منابعی که بتوانند در این امر ما را یاری رسانند، مورد توجه قرار خواهد گرفت.

۲- مصاحبه کارشناس با کارشناسان موضوع (آگاهان) جهت تعیین شاخص‌های منابع قدرت نرم و اولویت‌بندی آنان

با این روش ابتدا شاخص‌های منابع سه‌گانه قدرت نرم (سیاسی، فرهنگی و اقتصادی) از طریق مصاحبه اولیه

گردآوری و سپس از طریق روش دلفای تنظیم می‌گردد و پس از نهایی شدن شاخص‌ها از طریق مصاحبه مجدد با کارشناسان موضوع از طریق AHP اولویت‌بندی می‌گردد.

۳- روش پرسشنامه

در این طریق به منظور استاندارد کردن منابع قدرت نرم و همچنین به منظور ارزیابی تأثیر روابط متغیرهای تحقیق به جهت تحلیل کیفی از پرسشنامه استفاده می‌شود.

ادبیات تحقیق (چارچوب نظری)

چارچوب نظری این مقاله بر پایه نظریات جوزف نای در دو حوزه قدرت نرم و منابع قدرت نرم بنا شده است. مفهوم «قدرت نرم» برای نخستین بار توسط جوزف نای، در مقاله نشریه آتلانتیک در مارس ۱۹۹۰ مطرح گشت. وی می‌گوید: «اگر آمریکا تنها ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی را به برنامه‌ای اختصاص دهد که هم آموزش داخلی را ارتقا داده و هم کمک‌های مؤثر و اطلاعات موردنظر را به خارج رساند، به قدرتی متفاوت و عمیق‌تر از قدرت سخت دست می‌یابد که به آن قدرت نرم می‌گوییم».

در سال ۱۹۹۰، این مفهوم مورد بررسی و توضیح بیشتری قرار گرفت. در کنار قدرت نظامی و اقتصادی (قدرت سخت)، بعد جدیدی به نام «قدرت نرم» مطرح شد: «قدرت نرم، توانایی کسب از طریق جذب به جای اجبار است». این نوع قدرت، «از طریق روابط با متحدان، کمک‌های اقتصادی و تبادلات فرهنگی حاصل می‌شود» و می‌تواند موجب به وجود آمدن افکار عمومی مطلوب‌تر و کسب اعتماد بیشتر در کشورهای دیگر شود.^(۲۰) در سال ۲۰۰۱، به مفهوم قدرت نرم و رویکرد افزایش تأثیرات آن طی دهه‌های آینده پرداخته شد و بیان گردید که دولت‌ها نباید تنها بر حفظ قدرت اقتصادی و نظامی خود (قدرت سخت)، تکیه کنند، بلکه باید در جهت جذابیت فرهنگ، ارزش‌ها و نهادهایی که «قدرت نرم» نامیده می‌شود، تلاش نمایند.^(۲۱)

ادبیات قدرت نرم در بین سال‌های ۲۰۰۷ - ۲۰۰۴، با دو بحث جهانی شدن و انقلاب ارتباطات روبه‌رو بود. این دو مسئله با تحولاتی که در نظام‌های سیاسی ایجاد می‌شود، تغییر روش را برای گروه‌های تروریستی در جهت اعمال نقشه‌های خود به وضوح هموار ساخته است. بنابراین با انتقاد از نظریه‌پردازانی همچون چارلز کراتامر که معتقد به یک‌جانبه‌گرایی در سیاست خارجی قدرت‌های بزرگ هستند، بحث رضایت جمعی (افکار عمومی) بیان می‌شود.

میتو فریزر^۱، خبرنگاری کانادایی با الهام‌گیری از نظریه نای در کتاب خود تلاش دارد تا پیامدهای سیاست خارجی آمریکا را که برگرفته از فرهنگ پاپ این کشور می‌باشد، در سطح جهانی مورد ارزیابی قرار دهد. فریزر با بیان اینکه «قدرت نرم» از فرهنگ سرچشمه گرفته و به مثابه «منبع کلیدی استراتژیک کشورها می‌باشد»، پیش‌زمینه‌ای تاریخی را در مورد گسترش فیلم‌ها، شوهای تلویزیونی، موسیقی و ذائقه غذایی آمریکایی در سراسر جهان ارائه می‌دهد و عنوان می‌کند که همراه با این مقولات، ارزش‌های سیاسی غرب نیز انتقال یافته و گسترش می‌یابند. در این کتاب، قدرت نرم آمریکا به عنوان یک منبع استراتژیک در امور بین‌الملل مورد توجه می‌باشد. در اینجا به قدرت نظامی پنتاگون پرداخته

1. Matthew Fraser

نمی‌شود، بلکه نقش ابزاری فرهنگ پاپ امریکایی در سیاست خارجی امریکا مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در همین راستا، جایگاه هالیوود، دیزنی‌لند، سی‌ان‌ان^۲، ام‌تی‌وی^۳، مدنا^۴ و کوکاکولا^۵ در ژئوپلیتیک جهانی بررسی می‌شود.^(۳۲)

قدرت نرم تعبیر به «چهره دوم قدرت» می‌شود. یک کشور ممکن است برای به دست آوردن نتایج مورد نظر خود در دنیای سیاست به دلیل آنکه کشورهای دیگر – ارزش‌های آن را تحسین کرده و از آن تقلید می‌کنند، به بالاترین سطح رشد و شکوفایی برسد. در این حالت، تنظیم یک برنامه و جذب دیگران در سیاست، آنها را مجبور نمی‌کند تا با تهدید نیروی نظامی یا تحریم اقتصادی تغییر کنند. این اعمال قدرت نرم – که باعث می‌شود دیگران پیامدهایی را بخواهند که شما می‌خواهید – مردم را بیشتر جذب می‌کند تا سرکوب. اعمال قدرت نرم بر توانایی شکل دادن خواست‌های دیگران متکی است. در سطح فردی، ما با قدرت جذب و فریب آشنا هستیم. در یک رابطه یا یک ازدواج، قدرت ضرورتاً در طرف قوی‌تر نیست. در دنیای تجارت، مدیران باهوش می‌دانند که رهبری موضوع صدور دستورات نیست، بلکه شامل رهبری با ارایه نمونه و جذب دیگران برای انجام دادن آنچه می‌خواهید، است. اداره کردن یک سازمان بزرگ فقط با صدور دستورات دشوار است، شما برای صدور ارزش‌های خود به دیگران نیاز دارید. همچنین عملیات سیاست‌گذاری جامعه‌ای، بر ایجاد رابطه‌ی دوستانه و جذاب با پلیس متکی است بدون استفاده از قوه قهریه آن.

نمودار ۱ - طیف قدرت

قدرت نرم	قدرت سخت	
تنظیم دستور کار جذابیت	فرمان اجبار	طیف رفتار ← →
همکاری	انگیزه	
مؤسسات ارزش‌ها	زور تحریم	محتمل‌ترین منابع
فرهنگ سیاست‌ها	رشوه پرداخت پول	

محور دوم مباحث نای در خصوص منابع قدرت نرم می‌باشد. منابع قدرت نرم همواره ثابت نبوده و با تحول بسترها و شرایط، آنها نیز تغییر می‌یابند. اما شاید بتوان مهم‌ترین منابع قدرت نرم را در سه دسته فرهنگ، اقتصاد و سیاست جای داد.

۱- فرهنگ: فرهنگ مجموعه‌ای از ارزش‌ها و عملیاتی است که مفهوم و معنای یک جامعه را می‌سازد. زمانی که فرهنگ کشوری شامل ارزش‌های جهانی باشد و سیاست‌های آن ترویج ارزش‌ها و علایق بین دیگران باشد، به علت روابط جذب و وظیفه ایجاد شده، احتمال کسب نتایج مطلوب افزایش می‌یابد.

1. Disney Land
2. C.N.N
3. MTV
4. Madonna
5. Coca Cola

در عرصه فرهنگ یا اجتماع، مقوله‌هایی چون هنر (شامل فیلم و سرگرمی، موسیقی، تئاتر و هنرهای نمایشی)، رسانه‌ها (شامل رادیو و تلویزیون، روزنامه‌ها و مجلات، اینترنت و ماهواره‌ها)، دانش و ورزش مطرح می‌گردند. فرهنگ حتی دربرگیرنده مواردی چون ذائقه غذایی یک ملت، خصلت‌های پسندیده ملی که زبانزد جهانی است، موقعیت فرهنگی ممتاز (شامل دارا بودن آثار باستانی و گردشگری، بزرگان ادبیات، شعر، رمان، موسیقی و هنر) و تعداد محصولات فرهنگی یک کشور نیز جزو آن می‌باشد. در زمینه دانش نیز، دانشگاه‌ها، مراکز فکری، تحقیقاتی و مطالعاتی معتبر، برنامه‌های جذب و مبادله دانشجو (خصوصاً به‌عنوان قطب علمی در موضوع یا رشته‌ای خاص مانند اسلام‌شناسی، شرق‌شناسی و غیره ...)، سهم جهانی در ارایه فناوری‌های نوین علمی، موفقیت‌های علمی و تحقیقاتی دانشجویان و دانشمندان ملی در صحنه بین‌المللی و در زمینه ورزشی نیز کسب افتخارات و میزبانی مسابقات جهانی یا حتی منطقه‌ای، جملگی از مؤلفه‌های مهم در جذب افکار و آذهان بین‌المللی و ایجاد قدرت نرم محسوب می‌شوند.

نای در صحت اهمیت عامل فرهنگ در قدرت نرم کشورها به‌هنر، ادبیات، موسیقی، الگوها و مدهای لباس و نوع غذای اروپایی‌ها اشاره داشته و می‌گوید به‌همین خاطر اروپا یکی از رقبای جدی امریکا در عرصه قدرت نرم محسوب می‌شود.

موسیقی اروپایی دارای طرفداران جهانی بسیار زیادی است.^(۲۳) نای در کتاب قدرت نرم خود می‌نویسد: «جنگ علیه ترور و افراط‌گرایی تنها مسئله بکارگیری اقدام نظامی و اجبار قانونی نیست، بلکه فرهنگ، تفکرات و سیاست‌های غیرنظامی - که اغلب به‌عنوان قدرت نرم شناخته شده‌اند - به‌همان اندازه اهمیت دارند و در این حوزه است که سایر کشورها - به‌ویژه در اروپا - می‌توانند نقاط قوت امریکا را تکمیل کنند. اروپایی‌ها، سنتی طولانی در هزینه کردن در این زمینه، به‌ویژه در ایجاد روابط فرهنگی بین‌المللی دارند. در این حوزه، فرانسه بالاترین میزان را هزینه نموده است، یعنی چیزی حدود بیش از چهار برابر کانادا که در مقام بعدی قرار دارد. بریتانیا و سوئد نیز مقام‌های سوم و چهارم را کسب کرده‌اند. این در حالی است که امریکا مبلغ بسیار کمی را به‌این‌گونه هزینه‌ها اختصاص داده است».^(۲۴)

با توجه به‌موارد عنوان شده در عصر حاضر کشورهایی که از منابع فرهنگی قدرت نرم استفاده می‌کنند در سه دسته قرار می‌گیرند:

اول آنهایی که فرهنگ و عقاید مسلط شان به‌هنجارهای رایج و غالب دنیا نزدیک‌تر است (هم‌اکنون این هنجارها تأکیدشان بر لیبرالیسم، پلورالیسم و استقلال است).

دوم کشورهایی که دسترسی بیشتری به‌کانال‌های متعدد ارتباطی دارند و از تأثیرگذاری بیشتری در موضوعی که در حال چارچوب‌بندی آن هستند برخوردارند.

سوم کشورهایی که اعتبارشان توسط عملکرد داخلی و بین‌المللی‌شان تقویت شده و ارتقا می‌یابد.^(۲۵)

۲- اقتصاد: عامل دومی که در ایجاد قدرت نرم از نقش بسزایی برخوردار است، عامل اقتصاد می‌باشد. شاخص‌های

اقتصادی مانند رشد اقتصادی، مبادلات ارزی - تجاری، میزان تولید سرانه کشورها، تعداد شرکت‌ها (به‌ویژه شرکت‌های بین‌المللی)، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، میزان مشارکت در ایجاد نهادها و مقررات تجاری بین‌المللی، میزان رفاه، امید به‌زندگی، پایین بودن میزان بیکاری، دارا بودن مزیت نسبی در تولید و توزیع یک کالای خاص (هنری، صنعتی و یا کشاورزی) و ... را می‌توان جنبه‌های مختلف تأثیرگذاری اقتصاد دانست، اما دو جنبه اساسی که می‌تواند در تولید قدرت نرم اقتصادی مؤثر باشد، رشد اقتصادی و توزیع اقتصادی کالاها و خدمات با رویکرد رضایت عمومی می‌باشد. همان‌طور که در تبدیل ابزار تأثیرگذاری قدرت سخت از نظامی به اقتصادی در اواخر جنگ سرد، رقابت نظامی جای خود را به رقابت اقتصادی داد، باید در تغییر چهره قدرت و ظهور قدرت نرم و منبع اقتصادی آن اذعان داشت که اگرچه پایداری اقتصاد به قدرت سخت بر هیچ‌کس پوشیده نمی‌باشد (تأثیر مستقیم قدرت اقتصادی بر تثبیت قدرت سخت می‌باشد) اما با توجه به اینکه ما در دورانی از تحول زندگی می‌کنیم که سیاست، فرهنگ و اقتصاد در تغییرات آن مؤثر می‌باشند، اقتصاد تأثیرش بر فرهنگ و سیاست در جهت تأمین قدرت نرم خلاصه می‌گردد. بنابراین شاخص‌های اقتصادی که منبع قدرت نرم اقتصادی می‌باشند، مکانیزم تأثیرگذاریشان (ابزار تبدیل به قدرت) در تولید قدرت نرم به صورت مستقیم (قدرت نرم اقتصادی) نبوده و به صورت غیرمستقیم (آنچنان که در زمان جنگ سرد و پس از آن در امنیت نظامی تأثیرگذار بوده) در دو بُعد سیاسی و فرهنگی تأثیرگذار می‌باشد.

۳- سیاست: منبع سوم قدرت نرم، سیاست می‌باشد. شاخص‌های این منبع را می‌توان در دو عرصه داخلی و بین‌المللی بیان نمود. در عرصه داخلی، افکار عمومی - نقش آن در سیاست و میزان تأثیرگذاری و همراهی آن با دولت - رعایت حقوق بشر، کارآمدی قوه قضاییه، پاسخ‌گویی دولت، میزان امید به رعایت عدالت در میان افراد جامعه، سیاست‌های مهاجرتی، جذب توریسم، جذابیت‌های ایدئولوژی، میزان دخالت جامعه مدنی، میزان جرم و تخلف از قانون (تعداد زندان‌ها، تعداد زندانیان و نوع جرایم) یا قانون‌پذیری اجتماعی، احزاب سیاسی و گروه‌های فشار، رهبری سیاسی، مدل نظام سیاسی مورد ملاحظه قرار داد.

در عرصه بین‌المللی، حجم و میزان تعامل با سازمان‌های بین‌المللی، ارایه کمک‌های بشردوستانه، مناسبات و مبادلات فرهنگی، ارتباطات دیپلماتیک مطلوب و گسترده، طراحی و اتخاذ سیاست‌های استراتژیک مقبول و برگزاری و مشارکت در کنفرانس‌ها و نمایشگاه‌های بین‌المللی، همکاری سیاسی و سازمان‌های غیردولتی را می‌توان مدنظر قرار داد.

سیاست داخلی به دنبال ارتقای منافع ملی و امنیت ملی از طریق فهم، اطلاع‌رسانی و تأثیرگذاری بر افکار عمومی داخلی و بسط تعامل و گفت‌وگوی میان شهروندان و نهادهای ملی و هم‌تایان آنها در خارج از کشور می‌باشد. اگر قرار است کشوری باقی بماند، باید به طرز قابل ملاحظه‌ای برنامه‌های روبه‌توسعه خود را در سطح داخل به سرعت تقویت نماید. یک چنین روندی نیازمند منابع بنیادین دیگری نیز می‌باشد، مانند ساختارها و روابط سازمانی و نهادی نوین و اطلاعات به‌عنوان عنصری ضروری در قدرت ملی در کنار عناصر سیاسی، اقتصادی و نظامی. سیاست داخلی در واقع شامل طیفی از برنامه‌های کلیدی - مانند تبادلات، فعالیت‌های

پخش برنامه و اطلاعات و امور فرهنگی - است که به مخاطبان داخلی ارایه شده و آنها را درباره سیاست‌های نظام مطلع می‌سازد و به مشارکت می‌طلبد.^(۲۸) باید گفت سیاست در عصر اطلاعات جهانی، بر اساس الگویی در میان کشورها توزیع شده است که به یک بازی شطرنج پیچیده و سه‌بعدی شباهت دارد. در رأس این صفحه شطرنج، سیاست داخلی واقع شده است که عمدتاً خصلتی تک‌قدرتی و اقتداری دارد. در صفحه میانی شطرنج، سیاست منطقه‌ای قرار گرفته که خصلتی چندقدرتی دارد و در چارچوب آن، چندین کشور با ایجاد پیمان‌های منطقه‌ای تجمع قدرت منطقه‌ای را به خود اختصاص داده‌اند. در این صفحه، یک کشور، قدرت برتر به حساب نمی‌آید و اغلب باید قدرت اتحادی در نظر گرفته شود.

پایین‌ترین صفحه شطرنج، نیز به عرصه سیاست بین‌الملل اختصاص دارد که خارج از کنترل حکومت، از مرزهای سیاسی عبور می‌کند. این حوزه، بازیگران متعدد و متنوعی را دربرمی‌گیرد، از جمله در این عرصه، سازمان‌های بین‌المللی وجود دارند که با ابزارهای سیاسی خود، آزادی دولت‌های دیگر را محدود می‌کنند. در این صفحه پایینی، قدرت به میزان گسترده‌ای پراکنده شده است. در اینجا، اساساً سخن گفتن از وضعیت قدرت یا برتری، معنایی ندارد. آنهایی که با برداشتی سنتی از قدرت، توصیه می‌کنند کشور سیاست خارجی سلطه‌جویانه‌ای دنبال کند، بر تحلیل‌هایی تکیه کرده‌اند که اساساً با شرایط دنیای امروز همخوانی ندارد. اگر کشوری که در یک بازی شطرنج سه بُعدی وارد شده است، تنها به صفحه بالای شطرنج نگاه کند و به صفحات دیگر و پیوندهای عمودی میان صفحات توجه نکند، در این بازی شکست خواهد خورد.

جمهوری اسلامی ایران و قدرت نرم

ایران پس از انقلاب اسلامی، با تکیه بر قدرت نرم باورها و اعتقادات مذهبی خود، سیاست تبدیل شدن به یک قدرت منطقه‌ای را تعقیب نمود. امت اسلامی، مفهومی بود که انقلاب اسلامی ایران به ادبیات سیاسی وارد کرد. آنچه دولتمردان باید در سیاست خود که مبتنی بر قدرت نرم است دنبال نمایند، تبدیل اهمیت ایران به قدرت ایران^(۲۹) است. قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران را باید در منابع بالقوه و بالفعل آن بررسی نمود.

۱- منابع بالقوه

الف) مؤلفه‌های فرهنگی - اجتماعی

فرهنگ در مقیاس جمعی تصورات، حالات و نگرش‌هایی است که در انسان به وجود می‌آید و رابطه مستقیمی با حیات مادی انسان دارد و از آن اثر پذیرفته و بر آن اثر می‌گذارد. این تصورات، تجلیات مادی مختلفی دارند که بخشی از آن مربوط به هنر و ادبیات می‌شود و بخشی از آن نیز جنبه رفتاری و کنشی دارد و به آداب و رسوم تعبیر می‌شود. اما عناصر اصلی این تصورات در درجه اول زیرمجموعه ارزشی آن را تشکیل می‌دهد که مستقیماً با مذهب سر و کار دارد. دوم، افسانه‌ها و اسطوره‌ها که زندگی انسان را به‌ابدیت و ازلیت گره می‌زنند. عامل سوم، زندگی مادی انسان است که در آغاز به‌شدت تحت تأثیر محیط طبیعی قرار داشته است. چهارمین رکن، حالات

انسان‌هاست که هم از عوامل طبیعی، اقلیمی و جغرافیایی اثر می‌پذیرند و هم از عوامل قومی و نژادی. وقتی این مجموعه به خلق آثار مادی و غیرمادی خود یعنی تمدن از یکسو و ادبیات، هنر، آداب و رسوم و غیره از سوی دیگر پرداخت، با آنها وارد تعامل شده، در پرتو یک عامل دیگر یعنی تاریخ به‌آرامی خود را می‌سازد و به‌جلو می‌آید. از سوی دیگر در پرتو همین تصورات و حالات، حیات مادی انسان نیز ساخته می‌شود.

کشور ایران با سابقه تمدنی کهن خود می‌تواند دربرگیرنده دو نماد اصلی ملی و دینی باشد. در نمادهای ملی، محورهایی همچون آیین‌ها و سنن باستانی، اسطوره‌ها، زبان و ادبیات فارسی و داستان‌های دلاوری، عناصر پایدار و خلیقات پسندیده ملی مطرح بوده و در نمادهای مذهبی تشیع به‌همراه مبارزات آن در کنار اصل خدا محوری و روحیه شهادت‌طلبی، ظلم‌ستیزی و ایثار سرلوحه مبارزات اسلامی این سرزمین بوده و هست. در انتظار یک منجی از دیگر نمادهای مذهبی است. این امر جلوه‌هایی از استقامت و پایداری را که مدنظر افکار عمومی می‌باشد، در یک رویکرد ارزشی - فرهنگی مطرح می‌سازد.

در کنار این مؤلفه‌ها، هنر موسیقی با قدمت جهانی آن در این سرزمین در کنار گونه‌هایی از بازی و سرگرمی در گروه‌های سنی (مرد و زن) و در جوامع سنتی (روستاها - ایلات)، با آنچه در شهرها به‌صورت جزئی از فرهنگ شهر درآمده، مانند شرکت در مجامع هنری، باشگاه‌ها، تماشاخانه‌ها، تئاترها و سینماها نوعی جلب توجه جهانی را به‌خود معطوف داشته است و پوشش زن و مرد ایرانی از جمله مسایلی می‌باشد که از دوران باستان در ایران دارای اهمیت بوده و در شرع مقدس اسلام نیز بر آن تأکید بسیار شده است.

ب) مؤلفه‌های اقتصادی

نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با آمیزه‌ای از برنامه‌ریزی متمرکز، اقتصاد دولتی (عمدتاً متمرکز بر نفت) و کشاورزی است و بخش بسیار کوچکی از آن نیز به فعالیت‌های تجاری بخش‌های خصوصی و خدماتی اختصاص می‌یابد. اگر چه در حال حاضر نفت نقش بسیار عمده‌ای را در نظام اقتصادی ایران ایفا می‌کند و مهمترین منبع درآمد این کشور را تشکیل می‌دهد، اما با این حال دولت جمهوری اسلامی ایران در تلاش است تا با تنوع‌بخشیدن به فعالیت‌های اقتصادی خود، نظام اقتصادی کشور را از تک‌محصولی به چند محصولی مبدل سازد. بدین منظور دولت ایران به سرمایه‌گذاری در سایر بخش‌های اقتصادی از جمله، صنعت خودروسازی، صنایع هوا - فضا، صنایع الکترونیکی، پتروشیمی و فناوری هسته‌ای پرداخته و در تلاش است تا با اصلاح قوانین، کاهش محدودیت‌ها و ایجاد مناطق تجارت آزاد، همچون چابهار و جزیره کیش، شرایط مطلوب و فضای امنی را برای سرمایه‌گذاری خارجی و جذب سرمایه‌های آنان فراهم آورد.

از جمله دلایل این سیاست را می‌توان در مزیت‌های اقتصادی ایران در محورهای ذیل جستجو نمود:

- مزیت‌های نسبی ایران در حوزه انرژی (نفت و گاز)

- صنایع (صنایع دستی) و معادن ایران

- صنعت گردشگری در ایران

- کالاهای انحصاری ایران (فرش، زعفران و خاویار)

ج (مؤلفه‌های سیاسی

ابتدایی‌ترین مؤلفه تقویت جامعه مردم‌سالار دینی است. در میان عوامل کیفی مربوط به قدرت ملی می‌توان از منش ملی، روحیه ملی، کیفیت حکومت و جامعه، جایگاه و نقش جامعه مدنی و کیفیت دیپلماسی نام برد. برای گذار و پایداری دموکراسی و تقویت جامعه مردم‌سالار دینی، یکی از مهم‌ترین راهکارها ظرفیت‌سازی و توانمندسازی سازمان‌های متناسب با آن است. ظرفیت‌سازی به مفهوم توسعه ظرفیت‌ها، توانایی‌ها و مهارت‌های یک سازمان در زمینه‌های مدیریت، رهبری، نظام مالی، منابع مالی، طراحی و ارزشیابی است و هدف آن تضمین پایداری و کارآمدی سازمان و فعالیت‌های آن در فرآیند توسعه کشوری است. نتایج اصلی حاصل از فعالیت‌های ظرفیت‌سازی از یکسو تغییر نگرش‌ها، ایجاد و بسط مهارت‌ها و دستیابی به اطلاعات و از سوی دیگر کارآمد کردن روابط و ساختارهای موجود بین بخشی یا در سطح ملی است. ظرفیت‌سازی در حرکت سازمان‌های مردم‌سالار دینی نقش بسیار کلیدی دارد. ظرفیت‌سازی به سازمان‌های فوق امکان این را می‌دهد که با بخش‌های دیگر جامعه به رقابت پرداخته و در عین حال باعث رشد و گسترش کارایی و تأثیرگذاری آنها شود. همچنین ظرفیت‌سازی موجب پایداری فعالیت‌های این سازمان‌ها می‌شود.

به‌طور کلی، سازمان‌های مذکور به‌واسطه سیاست‌های ظرفیت‌سازی، توانمند شده و رشد می‌کنند؛ بنابراین می‌توان ظرفیت‌سازی را یک فعالیت ساختاری برای قدرتمند کردن جامعه مردم‌سالار دینی در ایران دانست. امروز ایران اسلامی در شرایطی می‌تواند در برابر تهاجمات بیگانگان مقاومت کند که با تکیه بر فرهنگ و تمدن و تاریخ غنی خود (نمادهای ملی) و دین و مذهب خود (نمادهای مذهبی) و تقویت جامعه مردم‌سالار دینی به تقویت روحیه ملی در جامعه بپردازد که یکی از مهم‌ترین ارکان آن کاستن از مقایسه‌ها و اختلافات قومی و مذهبی و تأکید بر عناصر مشترک و منافع ملی است و این تنها در گرو وحدت ملی می‌باشد. قدرت واقعی عبارت است از قدرت ملتی که اولاً آگاه باشد پیرامون او چه می‌گذرد، دوماً به‌حق و راه خود ایمان داشته باشد و سوماً تصمیم بگیرد که این راه را ادامه دهد. اگر ملتی این سه خصوصیت را داشته باشد، هیچ قدرتی در دنیا از او قوی‌تر نیست. قوت و قدرت ما هنگامی بروز می‌کند که ملتی یکپارچه باشیم.^(۳۰)

رهبری سیاسی دیگر مؤلفه سیاسی می‌باشد. جایگاه و عزت ایران اسلامی به‌برکت شخصیتی همچون امام خمینی (ره) است که توانست با عزم، اراده، ایمان و توکل بر خدا، اقیانوس عظیم ملت را به حرکت در آورد و نه تنها در ایران که در تمامی کشورهای اسلامی نفوذی تأثیرگذار داشته باشد. چنانچه مقام معظم رهبری می‌فرماید: «ما امروز به‌برکت امام می‌توانیم از موضع قدرت و قوت با دنیا حرف بزنیم».^(۳۱)

این رهبری هم‌اکنون در دستان با کفایت مقام معظم رهبری و در ادامه رسالت امام امت، سکاندار انقلاب اسلامی می‌باشد و به‌عنوان قدرت نرم سیاسی ایران مطرح است. در نهایت، اقتدار و استقلال سیاسی در عرصه دیپلماسی و حضور مقتدرانه در مسایل جهانی بر محور عزت، حکمت و مصلحت و تسلیم نشدن در برابر قدرت‌ها، جنبه‌ای دیگر از قدرت نرم ج. ا. ا در صحنه بین‌الملل و در نزد افکار عمومی جهان می‌باشد. دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران از مواردی است که مقام معظم رهبری مکرراً بر آن تأکید داشته و یکی از جنبه‌های مثبت دولت نهم

۲- منابع بالفعل:

فرهنگ دینی - ملی و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

به‌صورت کلی می‌توان محورهای ذیل را به‌عنوان منابع بالفعل تأمین قدرت نرم کشور بیان داشت:

الف) خدامحوری

ب) عدل و انصاف و ظلم‌ستیزی (عدالت‌محوری و آزادیخواهی)

ج) غرور ملی و خودباوری

د) انتظار

ه) ارتقای فرهنگ مشارکت مردمی

و) رواج فرهنگ شجاعت و حفظ روحیه و فرهنگ بسیجی و ایثار

روش‌های تحلیل داده‌ها

۱- تکنیک دلفای برای شناسایی شاخص‌های منابع سه‌گانه قدرت نرم

پس از آنکه شاخص‌های عمومی منابع سیاسی، فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی قدرت نرم از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی و مصاحبه‌های اولیه با کارشناسان و نخبگان موضوعی استخراج گردید. از تکنیک دلفای برای تعیین نهایی این شاخص‌ها استفاده شد.

۲- تکنیک AHP

در مقاله حاضر از قابلیت سوم این تکنیک یعنی فراهم آوردن تمهیدات لازم برای تعیین و تشخیص اولویت‌ها در عرصه منابع سه‌گانه قدرت نرم استفاده شده است.

تکنیک AHP در یک فرآیند تحلیلی سلسله‌مراتبی در پنج مرحله اصلی یعنی درخت سلسله‌مراتبی، مقایسه‌های زوجی جایگزین‌ها و معیارهای تحقیق عملیات محاسبه داده‌ها، تحلیل حساسیت و نرخ ناسازگاری ترسیم و اجرا می‌گردد که نتیجه آن اولویت‌بندی سلسله شاخص‌های هر منبع قدرت نرم نسبت به هم و در نهایت اولویت‌بندی منابع قدرت نرم نسبت به یکدیگر می‌باشد.

۳- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

بر اساس آمار توصیفی (فراوانی و میانگین) و استنباطی (همبستگی پیرسون) انجام می‌گیرد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو مرحله انجام گرفت:

۱- عملیات محاسبه داده‌ها جهت تعیین اولویت معیارها و زیرمعیارها

پس از امتیازدهی به شاخص‌های برتر (دلفای) و تشکیل جدول مقایسه‌ای زوجی، محاسبه میانگین هندسی، نرمال‌سازی، استخراج میانگین موزون و تعیین وزن نهایی معیارها و زیرمعیارها، بین منابع سه‌گانه و بین شاخص‌های منابع سه‌گانه انجام و اوزان نهایی معیارها و زیرمعیارها مشخص گردید. در اوزان نهایی، معیار فرهنگی، فرهنگ استراتژیک حاکم بر رویکردها و گرایش‌های فکری - ذهنی نخبگان و شهروندان در قیاس با ساختار سیاسی حاکم قابلیت بیشتری در تولید ارزش در جنبه تولید قدرت نرم دارا می‌باشد.

معیار سیاسی قدرت نرم نقش مکمل و تسهیل‌کننده منابع فرهنگی قدرت نرم را ایفا می‌کند. به بیان دیگر کارآمدی حوزه سیاست تأثیر قابل توجهی در افزایش تأثیر معیار فرهنگی در قدرت نرم دارد و قوام‌بخش ارزش فرهنگی در جامعه تلقی می‌گردد.

معیار اقتصادی میزان تأثیر پذیرش نسبت به فرهنگی و سیاسی به قدری پایین است که تقریباً قابل اغماض می‌باشد. (جدول ۱)

جدول ۱ - شاخص‌های ارزیابی تأثیر مؤلفه‌ها بر قدرت نرم

ردیف	معیار	وزن معیار	شاخص	وزن شاخص	درصد کل
۱	فرهنگی	٪۶۷	محصولات فرهنگی	۳/۱۷۲۳	۲/۱۲۵
۲			رسانه (صدا و سیما، اینترنت، ماهواره)	۳/۱۲۸۷	۲/۰۹۶
۳			شهادت‌طلبی، ظلم ستیزی و ایثار(نماد مذهبی)	۸/۷۴۹۵	۵/۸۶۲
۴			غرور ملی و خود باوری	۶/۷۵۴۴	۴/۵۲۵
۵			عدالت‌محوری و آزادیخواهی	۵/۶۵۵۵	۳/۷۸۹
۶			ولایت‌مدار بودن	۱۸/۱۴۵۵	۱۲/۱۵۷
۷			اسطوره‌ها (نماد ملی)	۵/۱۶۰۸	۳/۴۵۸
۸			خدایمحوری (نماد مذهبی)	۱۰/۴۲۹۰	۶/۹۸۷
۹			تفکر بسیجی	۲۱/۰۳۹۱	۱۴/۰۹۶
۱۰			تشیع: تلفیق فرهنگ ایرانی - اسلامی (نماد مذهبی)	۹/۵۱۶۷	۶/۳۷۶
۱۱			اقتدار معنوی	۸/۲۴۸۶	۵/۵۲۷

جدول ۱ - (ادامه)

ردیف	معیار	وزن معیار	شاخص	وزن شاخص	درصد کل
۱۲	سیاسی	%۲۴	مقاومت انقلابی	۲۱/۶۳۲۲	۵/۳۵۰
۱۳			رهبری سیاسی	۳۳/۵۷۹۹	۸/۳۰۵
۱۴			قانون‌پذیری اجتماعی	۱۰/۷۷۷۶	۲/۶۶۵
۱۵			تعامل با سازمان‌های بین‌المللی	۱۰/۴۴۳۲	۲/۵۸۳
۱۶			ارتباطات دیپلماتیک مطلوب و گسترده	۱۱/۰۹۷۶	۲/۷۴۵
۱۷			رعایت حقوق اقلیت‌های قومی و مذهبی	۷/۱۹۵۰	۱/۷۷۹
۱۸			فعالیت سازمان‌های غیردولتی	۵/۲۷۴۵	۱/۳۰۴
۱۹			اقتصادی	%۸	سیاست‌های تجاری
۲۰	کمک‌های اقتصادی	۱۷/۸۲۸۴			۱/۵۲۶
۲۱	سرمایه‌گذاری خارجی	۱۳/۷۵۴۲			۱/۱۷۷
۲۲	بازار غیررسمی	۱۱/۵۱۴۶			۰/۹۸۵
۲۳	استقلال اقتصادی	۱۰/۲۹۴۰			۰/۸۸۱
۲۴	مقررات اقتصادی	۷/۷۶۶۲			۰/۶۶۵
۲۵	مداخله دولت در اقتصاد	۵/۸۵۳۶			۰/۵۰۱
۲۶	تعداد شرکت‌های بین‌المللی	۴/۸۱۵۶			۰/۴۱۲
۲۷	انرژی (نفت و گاز)	۲/۸۰۶۸			۰/۲۴۰

۲- تجزیه و تحلیل داده‌های آماری

۲-۱ آمار توصیفی داده‌ها: نمره آزمودنی‌ها به پرسشنامه‌های پژوهش با توجه به وزن در نظر گرفته شده برای هر کدام از پاسخ‌ها محاسبه شده است. شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی نمره‌ها به تفکیک شاخص‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی و همچنین شاخص‌های امنیت ملی کشور در جدول‌های ۳ تا ۶ نشان داده شده است.

۲-۲ آمار استنباطی داده‌ها: در ابتدا ضریب همبستگی بین شاخص‌های مورد بررسی محاسبه شده و سپس با استفاده از آزمون، ضریب همبستگی معناداری ضرایب محاسبه شده بررسی گشته است.

تحلیل فوق، همبستگی بین هر کدام از شاخص‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی با شاخص‌های امنیت ملی را بررسی نموده است.

جدول ۲ - جنبه‌های تأثیر شاخص‌های منابع سه‌گانه قدرت نرم

شاخص وزن	فرهنگی	سیاسی	اقتصادی	حوزه تأثیر
۰ - ۲		رعایت حقوق اقلیت‌های قومی و مذهبی	نقش کمک‌های اقتصادی	تأثیر ندارد
		فعالیت سازمان‌های غیردولتی	سرمایه‌گذاری خارجی	
			بازار غیررسمی	
			استقلال اقتصادی	
			مقررات اقتصادی	
			مداخله دولت در اقتصاد	
			تعداد شرکت‌های بین‌المللی	
			انرژی (نفت و گاز)	
۲/۱ - ۵	محصولات فرهنگی	قانون‌پذیری اجتماعی	سیاست‌های تجاری	تأثیر سبب‌جهی
	رسانه	تعامل با سازمان‌های بین‌المللی		
	غرور ملی و خودباوری	ارتباطات دیپلماتیک مطلوب و گسترده		
	عدالت محوری			
	اسطوره‌ها			
۵/۱ - ۸/۳۰	شهادت‌طلبی	مقاومت انقلابی		تأثیر دووجهی
	خدمات‌محوری	رهبری سیاسی		
	تشیع			
	اقتدار معنوی			
۸/۳۱ - ۱۴/۱۰	ولایت‌مدار بودن			تأثیر تک‌وجهی
	تفکر بسیجی			

جدول ۳ - شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی نمره‌های شاخص اقتصادی

بیشینه	کمینه	واریانس	انحراف استاندارد	نما	میانه	میانگین	
۱۹۰/۵	۱۶۲	۶۹/۵۲۵	۸/۳۳۸۲	۱۷۸/۵	۱۷۷	۱۷۶/۵۵	شاخص اقتصادی

جدول ۴ - شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی نمره‌های شاخص سیاسی

بیشینه	کمینه	واریانس	انحراف استاندارد	نما	میانه	میانگین	
۱۹۴	۱۵۹/۵	۱۳۲/۱۰۰	۱۱/۴۹۳۵	۱۷۷/۵	۱۷۸/۲۵	۱۷۹/۶	شاخص سیاسی

جدول ۵ - شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی نمره‌های شاخص فرهنگی

بیشینه	کمینه	واریانس	انحراف استاندارد	نما	میانه	میانگین	
۱۷۲	۱۴۶/۵	۵۴/۰۲۵	۷/۳۵۰۲	۱۵۲/۵	۱۵۳/۲۵	۱۵۵/۰۵	شاخص فرهنگی

جدول ۶ - شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی نمره‌های شاخص امنیت ملی

بیشینه	کمینه	واریانس	انحراف استاندارد	نما	میانه	میانگین	
۱۷۴	۱۴۲/۵	۸۸/۶۷۳	۹/۴۱۶۶	۱۴۵/۵	۱۵۰	۱۵۰/۸۱	شاخص امنیت ملی

الف) همبستگی بین شاخص‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی با شاخص‌های امنیت ملی

۱- همبستگی بین شاخص اقتصادی و شاخص امنیت ملی

با توجه به اینکه سطح معناداری محاسبه شده (۰/۵۷۵) بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد، فرض صفر مبنی بر عدم رابطه بین متغیرهای مورد بررسی (شاخص اقتصادی و شاخص امنیت ملی) تأیید می‌شود. از اینرو فرضیه فرعی دوم تحقیق که عبارت بود از: «کمترین نقش در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران متعلق به قدرت نرم اقتصادی است»، تأیید شد.

۲- همبستگی بین شاخص سیاسی و شاخص امنیت ملی

با توجه به اینکه سطح معناداری محاسبه شده (۰/۹۷۳) بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد، فرض صفر مبنی بر عدم رابطه بین متغیرهای مورد بررسی (شاخص سیاسی و شاخص امنیت ملی) تأیید می‌شود. از اینرو

فرضیه فرعی سوم تحقیق که عبارت بود از: «نقش قدرت نرم سیاسی زمینه‌سازی برای تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران است»، در سطح معناداری رد شد.

۳- همبستگی بین شاخص فرهنگی و شاخص امنیت ملی

با توجه به اینکه سطح معناداری محاسبه شده (۰/۰۴۸) کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد، فرض صفر مبنی بر عدم رابطه بین متغیرهای مورد بررسی (شاخص فرهنگی و شاخص امنیت ملی) رد می‌شود. از اینرو فرضیه فرعی اول که عبارت بود از: «بیشترین نقش در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران متعلق به قدرت نرم فرهنگی است»، تأیید می‌گردد.

نتیجه‌گیری

الف) تجزیه و تحلیل آماری

- ۱- در این مقاله مشخص شد که در بین شاخص‌های منابع سه‌گانه قدرت نرم بالاترین وزن متعلق است به: الف) بین شاخص‌های منابع قدرت نرم فرهنگی به‌ترتیب بالاترین وزن نهایی به شاخص‌های تفکر بسیجی، ولایت‌مدار بودن، خدامحوری، تشیع و اقتدار معنوی تعلق دارد.
- ب) بین شاخص‌های منابع قدرت نرم سیاسی به‌ترتیب بالاترین وزن نهایی به شاخص‌های رهبری سیاسی، مقاومت انقلابی، ارتباطات دیپلماتیک مطلوب و گسترده، قانون‌پذیری اجتماعی و تعامل با سازمان‌های بین‌المللی تعلق دارد.
- ج) بین شاخص‌های منابع قدرت نرم اقتصادی به‌ترتیب بالاترین وزن نهایی به شاخص‌های سیاست‌های تجاری، کمک‌های اقتصادی، سرمایه‌گذاری خارجی، بازار غیررسمی و استقلال اقتصادی تعلق دارد.
- ۲- در این پژوهش مشخص شد در اولویت‌بندی معیارهای اصلی (منابع سه‌گانه قدرت نرم) معیار فرهنگ بالاترین وزن با احتساب ۶ برابر قدرت اقتصادی و ۳ برابر قدرت سیاسی می‌باشد که نشان‌دهنده آن است که قدرت فرهنگی به‌صورت بالفعل و قدرت سیاسی به‌صورت بالقوه (زمینه‌ساز و تسهیل‌کننده) در تأمین قدرت نرم می‌توانند تأثیرگذار باشند.
- ۳- این پژوهش در بیان همبستگی بین شاخص‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی با شاخص‌های امنیت ملی نشان داد:

الف) در بیان همبستگی بین شاخص‌های فرهنگی و شاخص‌های امنیت ملی با توجه به اینکه سطح معناداری محاسبه شده (۰/۰۴۸) کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر مبنی بر عدم رابطه بین متغیرهای مورد بررسی (شاخص فرهنگی و شاخص امنیت ملی) رد می‌شود. بنابراین فرضیه فرعی اول که عبارت بود از: «بیشترین نقش در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران متعلق به قدرت نرم فرهنگی است»، تأیید می‌گردد. سهم قدرت نرم فرهنگی در AHP بر اساس جدول ۱ نیز مؤید این قضیه می‌باشد. (۶۷٪)

ب) در بیان همبستگی بین شاخص‌های سیاسی و شاخص‌های امنیت ملی با توجه به اینکه سطح معناداری محاسبه شده (۰/۹۷۳) بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر مبنی بر عدم رابطه بین متغیرهای مورد بررسی (شاخص سیاسی و شاخص امنیت ملی) تأیید می‌شود. به عبارتی نقش مستقیم قدرت نرم سیاسی تأیید نمی‌گردد، اما می‌توان با نتایج حاصل آمده از روش AHP نقش تسهیل‌کننده این قدرت را توجیه نمود. چنانچه در جدول ۱ مشاهده می‌گردد، سهم قدرت نرم سیاسی ۲۴٪ است، اما وزن برخی شاخص‌های سیاسی از شاخص‌های فرهنگی بسیار بالاتر می‌باشد. بنابراین فرضیه فرعی سوم تحقیق که عبارت بود از: «نقش قدرت نرم سیاسی، زمینه‌سازی (تسهیل‌کننده) برای تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران است»، تأیید شد.

ج) در بیان همبستگی بین شاخص‌های اقتصادی و شاخص‌های امنیت ملی با توجه به اینکه سطح معناداری محاسبه شده (۰/۵۷۵) بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر مبنی بر عدم رابطه بین متغیرهای مورد بررسی (شاخص اقتصادی و شاخص امنیت ملی) تأیید می‌شود. بنابراین فرضیه فرعی دوم تحقیق که عبارت بود از: «کمترین نقش در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران متعلق به قدرت نرم اقتصادی است»، تأیید می‌شود. نتایج حاصل آمده از AHP نیز با توجه به امتیازات پایین به دست آمده در قدرت نرم اقتصادی (سهم قدرت نرم اقتصادی ۸٪ است) در جدول ۱ بر این عدم ارتباط تأکید دارد. دلایل این امر را می‌توان در محورهای ذیل تا حدی جستجو نمود:

- سهم ما از اقتصاد بین‌المللی بسیار پایین بوده و با برخی کشورها قابل مقایسه نیست. (مسائل مرتبط با رقابت بازار و مطلوبیت کیفیت)
- تهدیدات منطقه‌ای و جهانی موجب بالا رفتن نرخ ریسک سرمایه‌گذاری در کشور شده است.
- تقابل بین جمهوری اسلامی ایران و بازیگران بین‌المللی و منطقه‌ای نیز بر این مسئله تأثیرگذار بوده است.
- افزایش مافیای اقتصادی به همراه مفاسد اقتصادی هدایت شده از برخی کشورها و جریان‌های سیاسی سهم بسزایی در این مسئله دارد.
- به نظر می‌رسد مشکلات داخلی و تهدیدات خارجی، ارایه یک برنامه منسجم و مبتنی بر آینده‌نگری اقتصادی را با چالش روبه‌رو نموده است.

ب) تجزیه و تحلیل نظری (کیفی)

- ۱- این پژوهش در تعیین پایایی و اعتبار تحقیق با محاسبه ارقام به دست آمده در نرخ سازگاری، پایایی و اعتبار پاسخ پرسش‌شوندگان را در تحقیق نشان می‌دهد.
 - ۲- این پژوهش نشان می‌دهد، هرچند در بیان همبستگی رابطه معناداری در شاخص‌های منابع فرهنگی، سیاسی و اقتصادی مشاهده نشد، اما در ترسیم شاخص‌های ارزیابی تأثیر مؤلفه‌ها بر قدرت نرم (جدول ۱) با مشخص شدن وزن تک‌تک شاخص‌ها می‌توان تحلیلی نظری را به این ترتیب عنوان داشت:
- الف) به لحاظ کمی (همبستگی) رابطه‌ای میان منابع به چشم نمی‌خورد، اما در جنبه نظری اعداد نشان داده

شده مبین وجود برخی از شاخص‌هاست که می‌توانند کاهشده و یا افزایشده باشند.

(ب) اگر اعداد اکتساب شده در جدول ۱ را به‌چهار دسته اصلی تقسیم کنیم، در جدول ۲ جنبه‌های تأثیر با توجه به‌اوزان شاخص‌ها مشخص می‌گردد. به‌نظر می‌رسد چارچوب آماری بهترین مدل تک‌وجهی می‌باشد اما با بهره‌گیری از روش نظری، سه‌وجهی بهترین انتخاب خواهد بود.

(ج) ما با دو جنبه در تحلیل تأثیرگذاری تک‌تک شاخص‌ها بر یکدیگر روبه‌رو خواهیم بود. در جنبه هم‌افزایی (مثبت) می‌توان عنوان داشت شاخص‌های مثبت شده در نمودار با وزن بالاتر از ۲ می‌توانند تأثیر افزایشی بر سایر شاخص‌های قدرت نرم داشته باشند، به‌شرط آنکه منابع هر سه حوزه فرهنگی، سیاسی و اقتصادی به‌کار گرفته شوند. در جنبه کاهشده (منفی) اوزان پایین‌تر از ۲ و حتی بالاتر از ۲ می‌توانند تأثیرگذار باشند، در صورتی که نگاه تک‌وجهی و یا دو‌وجهی باشد.

این مقاله نشان داد که الگوی مناسب در نحوه به‌کارگیری شاخص‌های منابع سه‌گانه مربوط به‌منبع فرهنگی است، اما بهترین گزینه در صورتی که اجماع مدیریتی در به‌کارگیری شاخص‌ها رعایت شود، الگوی سه‌وجهی منابع قدرت نرم در تأمین امنیت ملی خواهد بود (تأثیر بر امنیت ملی در بلندمدت)، در غیراین صورت باید بر مبنای یافته‌های آماری که ارتباط و رابطه را بین شاخص‌های فرهنگی و امنیت ملی بیان داشته، سرمایه‌گذاری اصلی در تأمین امنیت را در مسایل فرهنگی و از جمله شاخص‌های مطرح شده در منابع فرهنگی جستجو نمود. باید توجه داشت که در نظر گرفتن مؤلفه‌های فرهنگی و تولید قدرت نرم فرهنگی هر چند به‌تنهایی در تأمین و افزایش امنیت ملی مؤثر می‌باشد (کوتاه‌مدت) اما معلوم نیست که این مؤلفه‌ها همچنان باقی بمانند، لذا بایستی گفت مدلی که به‌دست آمده، مدل مطلوبی نیست و جمهوری اسلامی ایران باید بکوشد تا در همه منابع، مؤلفه‌های قدرت نرم را تولید کند.

هر چند مقاله حاضر نشان از نقاط ضعف در سیاست و اقتصاد و عدم همراهی آنان در تولید ارزش دارد. و علی‌الظاهر این دو نمی‌توانند مؤلفه‌های ارزشی را پشتیبانی نمایند، اما با تحقق چشم‌انداز ۲۰ ساله می‌توان امید داشت تا قدرت نرم از طریق مؤلفه‌های سیاسی و اقتصادی تحول پیدا کند. کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران باید به‌این سمت حرکت کند، در غیراین صورت معلوم نیست که مؤلفه‌های فرهنگی همچنان باقی و پابرجا بمانند. بنابراین باید پشت‌سر فرهنگ بسیجی و ولایت‌مدار بودن مؤلفه‌های دیگری نیز بیایند.

ج) ارایه مدل‌های تحقیق

با توجه به‌جدول‌های ۱ و ۲ و اوزان نهایی شاخص‌های منابع سه‌گانه قدرت نرم، شاخص‌ها براساس وزن به‌چهار دسته تقسیم شدند. دسته اول شامل شاخص‌هایی بوده که مجموع وزن آنها بین ۲ - ۰ است. دسته دوم بین ۵ - ۲/۱، دسته سوم بین ۸/۳۰ - ۵/۱ و دسته چهارم بین ۱۴/۱۰ - ۸/۳۱ در نظر گرفته شد و نتیجه در جدول ۲ تحت عنوان، جنبه‌های تأثیر شاخص‌های منابع سه‌گانه قدرت نرم آمده است. بنابراین سه مدل اولیه ساس تقسیم‌بندی جدول ۲ به‌دست می‌آید:

مدل اول) مدل فرهنگی (تأثیر تک‌وجهی)

مدل فرهنگی فرض به‌دست آمده در این تحقیق می‌باشد، منابع فرهنگی قدرت نرم تنها تولیدکننده قدرت نرم و

جذابیت تولید ارزش‌ها خواهند بود. مدل تک‌وجهی به‌لحاظ تأثیر بر امنیت ملی می‌تواند یک تأثیر کوتاه‌مدت و مقطعی را شامل گردد. هرچند این مدل بیان‌کننده نوعی ارزش‌محوری والا در کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران است، اما با توجه به فضاهای جدید قرن ۲۱ و چالش‌های فرهنگی آن قدرت نرم فرهنگی به‌تنهایی نمی‌تواند تولیدکننده جذابیت برای ایران اسلامی باشد. تعدد آرای فرهنگی به‌همراه امپریالیسم رسانه‌ای و شبکه‌های جهانی اینترنت و ماهواره‌های ۱۰۰۰ فرهنگی، نویددهنده جنگ جهانی فرهنگ‌ها می‌باشد. بنابراین بایستی ملزومات و اندوخته‌های دیگری نیز در این ارتباط به‌کمک فرهنگ و ارزش‌های کشور بیاید که در غیراین صورت یا بایستی به‌سمت فرهنگ انحصاری و محصور شده حرکت کنیم و یا اینکه به‌استحاله فرهنگی دچار گردیم. در مدل اول دو شاخص ولایت‌مدار بودن و تفکر بسیجی با بالاترین امتیاز نسبت به شاخص‌های دیگر آن هم در بُعد فرهنگی مطرح می‌باشد. از آنجایی که ذات این دو شاخص ارزشی می‌باشد، در صورت قبول این الگوی تک‌وجهی بایستی به‌سمت دفاع قابل قبول برویم که عملاً ما را از پیشروی در امور دیگر (سایر شاخص‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی) باز می‌دارد، و استراتژی نظام جمهوری اسلامی ایران را که بیان‌کننده این مطلب است: «بهترین دفاع تهاجم و حمله است»، با اختلال روبه‌رو می‌سازد. می‌توان مدل اول را **وضعیت موجود** نام نهاد.

مدل دوم) مدل فرهنگی - سیاسی (تأثیر دو وجهی)

این مدل با دو دسته از شاخص‌های منابع قدرت نرم در دو حوزه فرهنگی و سیاسی روبه‌رو است. در حوزه فرهنگی شاخص‌هایی همچون شهادت‌طلبی، خدامحوری، تشیع و اقتدار معنوی دارای امتیاز بیشتر بوده و مقاومت انقلابی و رهبری سیاسی نیز در حوزه سیاسی مطرح است. در این مدل بین شاخص‌های سیاسی و فرهنگی رابطه جدی برقرار است و چنانچه سیاست داخلی و خارجی کشور بر مبنای ارزش‌های اسلامی - انقلابی که تبلور فرهنگ دینی است، برنامه‌ریزی شود می‌تواند جذابیت نسبت به انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران را به‌دنبال داشته باشد. رهبری سیاسی و مقاومت انقلابی (شاخص‌های سیاسی) در صورتی که بر مبنای ارزش‌های دینی حاکم بر انقلاب اسلامی باشد، می‌تواند روحیه‌های فرهنگی را در قالب شهادت‌طلبی و اقتدار معنوی افزایش داده و موجبات تولید ارزش در رویکرد افکار عمومی به‌سمت خدامحوری و اقبال به‌سمت تشیع را افزایش دهد. هر چند حوزه سیاست و دیپلماسی یک کشور در قالب الگوهای فرهنگی، می‌تواند تولیدکننده قدرت نرم باشد، اما باید توجه داشت که این روند در صورتی دائمی خواهد شد که دو جنبه عده و عُدّه را به‌همراه داشته باشد و این امکان‌پذیر نیست مگر با همراه شدن مؤلفه‌های اقتصادی.

بنابراین می‌توان اذعان داشت که مدل دو وجهی به‌صورت میان مدت بر تأمین امنیت ملی مؤثر است. مدل دو وجهی را می‌توان به **وضعیت واقعی** تعبیر نمود.

مدل سوم) مدل فرهنگی - سیاسی و اقتصادی (تأثیر سه وجهی)

این مدل دربرگیرنده هر سه منبع فرهنگی، سیاسی و اقتصادی است که شاخص‌های فرهنگی شامل محصولات

نوعی هم‌افزایی را موجب می‌گردد. در این مدل، سیاستگذاران بر مبنای سه شاخص برتر هر منبع باید ابزار، لوازم و ظرفیت‌های خود را مشخص نمایند که در این صورت می‌توان به‌افزایش و تولید امنیت بلندمدت امید داشت و در غیراین صورت بایستی مینا، مدل دوم با رویکرد میان‌مدت در نظر گرفته شود و در صورتی که امکانات و ملزومات آن نیز تهیه نگردد، مدل تک‌وجهی مینا قرار گرفته و سمت و سوی سیاستمداران کشور بایستی در یک روند سه‌مرحله‌ای (کوتاه‌مدت - میان‌مدت و بلندمدت) تعریف شود.

مجدداً تأکید می‌گردد که الگوی مطلوب، مدل سه‌وجهی (با پیشنهاد استراتژیک) است و این مدل می‌تواند پاسخی به‌کاربرد منابع قدرت نرم در تولید امنیت ملی کشور باشد. لذا سیاستمداران و مدیران کشور بایستی در صدد ظرفیت‌سازی و تأمین ابزار و امکانات موردنیاز برای نیل به این هدف باشند تا بتوان یک رویکرد بلندمدت را در تأمین امنیت ملی کشور با اتکا بر منابع قدرت نرم به‌دست آورد. بهره‌گیری از سایر الگوها می‌تواند صدمات جبران‌ناپذیری برای کشور و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران به‌بار آورد.

پی‌نوشت‌ها:

- ۱- گالبرایت، جان کنت، **آناتومی قدرت**، ترجمه محبوبه مهاجر، تهران: سروش چ ۱، ۱۳۷۱، ص ۸.
- 2- Spykman, Nicholas. J. **Americans Strategy in World Politics**, N.y: Harcourt, 1942, p. 11.
- ۳- جاکوهالس، کالوی، **مبانی تحلیل سیاست بین‌الملل**، ترجمه: بهرام مستقیمی، تهران: وزارت خارجه مؤسسه چاپ و انتشارات، چ ۱، ۱۳۷۳.
- ۴- مزایای قدرت نرم، **خردنامه همشهری شماره ۵۶**.
- 5- Spykman, **Ibid**, p. 11.
- 6- Wolfers, Arnold, **Alliance Policy in the Cold War**, Baltimore: Greenwood Press, 1976.
- ۷- هالستی، کالوی جاکو، **برداشت‌های مختلف در مطالعه سیاست بین‌المللی**، ترجمه: بهرام مستقیمی و مسعود طارم، نشریه سیاست خارجی، سال اول، شماره دوم بهار ۶۶.
- ۸- آقا بخشی، علی، **فرهنگ علوم سیاسی**، تهران: بهرنگ، چاپ دوم، ۱۳۶۶، ص ۲۰۳.
- ۹- گالبرایت، جان کنت، **پیشین**، ص ۸.
- 10- Kelly, paul, **soft option for hard heads**, the weekend Australian, June 8, 2002, p. 27.
- 11- Nye, Joseph S. Jr, **propaganda isnot The Way: soft power**, The international herald tribune, January 10, 2003.
- ۱۲- نای، جوزف، **قدرت نرم (معرفی کتاب)**، محمود عسگری، **فصلنامه راهبردی دفاعی**، سال دوم، ش ۶، زمستان ۱۳۸۳، ص ۱۴۹.
- 13- Keohane, R & j. Nye, **Power and Interdependence in the Information age**, foreign affairs, N. 70-71, sep/oct, 1998, p. 4.
- ۱۴- نای، جوزف، **پیشین**، ص ۱۵۰.
- ۱۵- هانتینگتون، ساموئل، **موج سوم دمکراسی**، ترجمه: احمد شهسا، تهران: روزنه چ ۳، ۱۳۸۱، ص ۵۳.
- ۱۶- رنجبر، مقصود، **ملاحظات امنیتی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران**، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چ ۱، ۱۳۷۸، ص ۱۰.
- 17- Paul ,J. **Wal-mart case analysis**, This paper includes SWOT/TOWS analysis, BEST analysis, environmental scan and strategic analysis, London:oxford university, 2003, pp. 120-145.
- 18- Hill , K. Q. & Fowles, J, The methodological worth of the Delphi forecasting technique, **journal of Technological Forecasting and Social Change**, No 7, 1975, pp. 179-192.
- 19- Nye, Joseph S. Jr, **The Misleading Metaphor of Decline**, The Atlantic, March 1990.
- 20- Nye, Joseph S. Jr, **Soft Power: The Means to Success in World Politics**, Book Discussion, Carnegie Council of Ethics and International Affair, 04/13/2004 (<http://www.carnegiecouncil.org/viewMedia.php /prmTemplate ID/8/ prmlD/4466>).
- 21- Nye, Joseph S. Jr, **The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone**, Book Discussion, Carnegie, 03/06/2002, (<http://www.carnegiecouncil.org/viewMedia.php/ prmlTemplate ID /8 / prmlD/76>).
- 22- Fraser, Mathew, **Weapons of Mass Distraction: Soft Power & Americans Empire**, Thomas Dunne Books: First U.S. Edition, March 2005.
- 23- Nye, Joseph S. Jr, **Europe's Soft Power**. the Globalist, May 03, 2004, (<http://www.the.globalist.com /DBWeb/printStoryId.aspx?StoryId=3886>).
- 24- Nye, Europe's Soft Power, **Ibid**.
- ۲۵- نای، جوزف، **فرهنگ و قدرت نرم در عصر اطلاعات**، ترجمه: علی صباغی، **روزنامه سرمایه**، ۱۳۸۵/۶/۱.

- 26- Thurow, Lester, **Head to Head**, N. Y: William Morrow, 1992, p. 14.
- 27- Reich, Robert B., **The Work of Nations**, N.Y: Vintage Books, 1992, p. 3.
- 28- **A Call for Action on internal policy**, A Report of the Public Diplomacy Council, Second Edition, October 2005.
- ۲۹- فرهادی، محمد و محسن مرادیان، قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، پژوهش نما، شماره ۴۴، آذر ۱۳۸۶، صص ۵۱ - ۵۰.
- ۳۰- خامنه‌ای، سیدعلی، سخنرانی‌ها و بیانات، ۱۳۶۸/۰۴/۲۳.
- ۳۱- خامنه‌ای، سیدعلی، همان.
- ۳۲- خامنه‌ای، سیدعلی، پیشین.